

HandläggareMoa Edin och Felicia Wennberg
Gonzalez

Nulägesbeskrivning av läxhjälpen i Järva

Denna nulägesbeskrivning syftar till att ge en orientering inom området läxhjälp och undersöka hur det förändrade regelverket för statsbidrag har påverkat de olika aktörer som bedriver läxhjälpverksamhet inom Järva stadsdelsområde. I samband med att nämnden behandlade ärendet fördelning av föreningsbidrag 2024¹ framhöll förvaltningen att man saknade en sammanfattande bild över hur konsekvenserna av dessa förändringar skulle falla ut och vilka konsekvenser det skulle få för barn och unga i stadsdelsområdet som nyttjar föreningsdriven läxhjälp. Förvaltningen meddelade därför att man hade för avsikt att undersöka området läxhjälp i Järva, vilka aktörer som är aktiva och hur grundskolorna i området förhåller sig i frågan.

Bakgrund

Det är flera aktörer i stadsdelsområdet som skapar ett utbud av läxhjälp för unga i Järva. De huvudsakliga aktörerna är kommunala och fristående skolor, föreningslivet och till viss del Järva stadsdelsförvaltning. Stadsdelsförvaltningen skapar förutsättningar för att läxhjälp ska kunna erbjudas Järvas barn och unga på flera olika sätt. Dels genom ett idéburet offentligt partnerskap med Rinkeby Folkets Hus som bland annat omfattar läxhjälpverksamhet, dels genom stöd till föreningar genom föreningsbidrag. Stadsdelsförvaltningen erbjuder även läxhjälp i förvaltningens egna verksamheter, framförallt i egen regi men också tillsammans med ideella läxhjälporganisationer.

Skolverkets ändrade regelverk för statsbidrag², som innebär att ideella föreningar/läxhjälporganisationer inte längre kan ansöka om bidrag för att genomföra läxhjälpverksamhet på egen hand, har förändrat förutsättningarna för det lokala föreningslivet att kunna erbjuda läxhjälp till barn och unga. Stadsdelsförvaltningen har därför sett ett behov av att undersöka hur förändringarna har påverkat de olika aktörerna som arbetar med läxhjälp samt orientera

¹ Diarienummer JÄRVA 2023/531

² Förordning (2014:144) om statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete utanför ordinarie undervisningstid

sig i läxhjälpfrågan. Ett behov har också funnits av att få en uppfattning av omfattningen av den läxhjälpverksamheten som bedrivs i stadsdelsområdet.

Förändringar i skollagen och skolverkets regelverk

Ändringar i skollagen gällande läxhjälp

Regeringen beslutade 2020 att tillsätta en utredning som skulle föreslå olika åtgärder för att elever som riskerar att inte bli behöriga till gymnasieskolans nationella program ska ges bättre förutsättningar. Utredningen redovisades i betänkandet Kampen om tiden – mer tid till lärande (SOU 2021:30) och ledde vidare till propositionen 2021/22:111 Mer tid till lärande – extra studietid och utökad lovskola. Propositionen föreslog ändringar av skollagen och dessa ändringar trädde i kraft 1 juli 2022. Lagändringen innebär att elever i årskurs 4-9 i grundskolan ska erbjudas extra studietid³. Under denna studietid ska de kunna få hjälp med läxor och annat skolarbete. Erbjudandet ska omfatta minst två timmar per vecka och deltagandet ska vara frivilligt. I beredningen av lagändringens proposition framhölls att yngre elever, i förskoleklass och lågstadiet, inte har ett generellt behov av extra studietid då läxor endast förekommer i liten omfattning. I mellan- och högstadiet ökar kraven och läxor blir vanligare, varför mer tid till lärande behöver kunna erbjudas. Innan ändringarna i skollagen avseende extra studietid sänkades bestämmelser om läxhjälp.

Lagändringarna⁴ innebär vidare att den skollagsreglerade lovskolan utökas med 25 timmar. Den utökade lovskolan ska erbjudas elever som riskerar att inte bli behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan.

Regeringen har beslutat om att frågan om mer undervisningstid ska utredas ytterligare⁵ genom att undersöka om den extra studietiden och lovskolan kan bli obligatorisk för elever som är i behov av det. Uppdraget ska redovisas i december 2024.

Skolverkets förändrade regelverk

Skolverket granskade 2021 statsbidrag för läxhjälp till ideella organisationer. Granskningen ledde till att fusk uppdagades och 14 miljoner kronor krävdes tillbaka från ideella organisationer i hela

³ Skollag (2010:800) 10 kap 5 a §

⁴ Skollag (2010:800) 10 kap 3 och 23 a-b §§

⁵ Regeringens kommittédirektiv *Mer obligatorisk undervisningstid för elever som behöver det*. Dir. 2023:174

Sverige. Även i Järva fanns det föreningar som blev återbetalningsskyldiga.

Bidragets målgrupp har ändrats flera gånger på kort tid. Från och med 2024 kan endast lågstadiet (årskurs 1–3) och gymnasieskolan omfattas. Under 2023 omfattades lågstadiet och anpassad grundskola och 2022 var det endast anpassade grundskola. Innan det omfattades samtliga årskurser i grundskolan.

Fram till 2023 kunde föreningarna själva ansöka om statsbidrag för läxhjälp. Från och med 2024 är det bara skolhuvudmän som kan söka bidraget, antingen för att anordna läxhjälp på egen hand eller tillsammans med en ideell organisation. Ideella organisationer kommer alltså fortfarande kunna ta del av bidraget, men enbart om de anordnar verksamhet i samarbete med en skolhuvudman. Skolverket motiverar förändringen genom att det ska stävja fusk samt för att se till att läxhjälpbidraget når de elever som har störst behov av insatserna. Genom de nya bestämmelserna blir det skolhuvudmannen som ansvarar för att identifiera behovet av att anordna läxhjälp.

Kommunala grundskolor i Järva

Skolornas uppdrag gällande läxhjälp

Grundskolorna har enligt skollagen (2010:800) i uppdrag att erbjuda studiestöd/läxhjälp för de elever i årskurs 4-9 som inte uppnår kunskapskraven minst två timmar läxhjälp per vecka samt utökad lovskola. Det här gör skolorna i dagsläget i egen regi och i vissa fall i samverkan med föreningar. I stadens budget 2024 finns följande skrivning:

För att ge alla elever mer jämlika förutsättningar att klara av skolan ska utbildningsnämnden underlätta för läxhjälp i skolornas lokaler (UtbN: 11)

I utbildningsförvaltningens verksamhetsplan för 2024 framgår att Stockholms skolor ska erbjuda minst 2 timmar läxhjälp per vecka samt utökad lovskola. Förutom anordnande av obligatorisk lovskola i årskurserna 8 och 9 ska skolorna, som ett led i att öka elevers måluppfyllelse, även erbjuda lovskola till de elever i årskurserna 4 - 7 som riskerar att inte nå utbildningens mål. Från 2024 ska förvaltningen även verka för att elever i årskurs 1 - 3 som har behov av stärkt läsförmåga, erbjuds lovskola.

Vidare ska förvaltningen fortsätta att verka för att fritidshem och fritidsklubbar erbjuder läxhjälp/studiestöd för att hjälpa elever att nå kunskapskraven. Särskilt fokus ska hållas på särskilt utsatta områden. Förvaltningen ska även underlätta för läxhjälp i skolornas lokaler efter skoltid.

Konsekvenser av Skolverkets förändrade regelverk

De nya statsstödsreglerna för läxhjälp innebär att de kommunala grundskolorna, i de fall de har för avsikt att genomföra läxhjälp i samverkan med en ideell organisation, är ansvariga för att hitta en samverkanspart i föreningslivet, ansöka om och redovisa medel. Grundskolechef för Rinkeby/Kista/Tensta Fredrik Boström berättar i ett samtal med stadsdelsförvaltningens stabschef, föreningsstödssamordnare och utredare 2024-02-27 att grundskolorna ännu inte har hittat en form för läxhjälp i samverkan med föreningslivet. Det finns skolor i Järva som startat upp samverkan och som öppnar upp sina lokaler för föreningar att bedriva läxhjälp. Det finns i vissa fall ett intresse av att starta upp och utveckla samverkan från rektorernas håll. Grundskoleområdet har i dagsläget varken riktlinjer eller en övergripande struktur för arbetet kring samverkan med ideella organisationer. Det finns dock en ambition att arbeta fram gemensamma riktlinjer för skolorna när det kommer till att organisera läxhjälp tillsammans med föreningslivet. Det här resulterar i att det är väldigt olika grad av samverkan med civilsamhället kring läxhjälp på olika skolor.

Järva i samverkan genomförde under 2024 en kartläggning av samverkan kring läxhjälp mellan de kommunala grundskolorna och föreningslivet. I kartläggningen framkommer att av 13 kommunala grundskolor så har sex skolor samarbeten med föreningslivet. Viljan och synen på behovet av att ta in civilsamhället för att erbjuda läxhjälp ser olika ut. Det är en fråga om resurser i form av tid och engagemang, rektorns inställning och lokalernas tillgänglighet utanför skoltid.

Nedan redovisas en sammanställning av de kommunala grundskolorna i Järva som har samverkan med föreningslivet kring läxhjälp.

Förening	Skola	Årskurs
Rädda Barnen	Gullingskolan & Husbygårdsskolan	Läxhjälp åk 4-6
Internationella bekantskaper	Askebyskolan	Läxhjälp åk f-6
Läxhjälp.se	Knutbyskolan & Akalla grundskola	Läxhjälp åk 5-6
Framtidssmedjan	Kista grundskola	Mentorskap flickor åk 8
Berättarministeriet	Husbygårdsskolan & Akalla grundskola	Språkutv. Åk 1-9
Matteklubben Albano	Akalla grundskola	Avancerad matte åk 6

Redovisningen visar på att majoriteten av de aktörer som samverkar

med skolorna för att erbjuda läxhjälp inte är lokala föreningar utan nationella stiftelser eller medlemsorganisationer.

Utbildningsförvaltningen har en statsbidragsfunktion som samordnar alla statsbidrag som betalas ut av Skolverket. På utbildningsförvaltningen finns statsbidragshandläggare som stöttar skolorna i arbetet med att ansöka om, bedöma föreningar och redovisa statsstöd. I kontakt med utbildningsförvaltningen förklarar Annalena Thorén, grundskolesamordnare, att de förändrade statsstödsreglerna inte påverkar hur skolornas ser på behovet av läxhjälp. Oavsett statsstöd så arrangerar skolorna läxhjälp. Staden får inte varje år statsstöd för att bedriva läxhjälp.

Annalena Thorén på utbildningsförvaltningen berättar vidare att förvaltningen tidigare genomförde en inventering av hur många av stadens kommunala grundskolor som samverkar med andra aktörer för att erbjuda läxhjälp. I deras inventering var det färre än tio som samverkade kring läxhjälp. Utbildningsförvaltningen har inte angett vilket år inventeringen genomfördes.

Föreningslivet

Skolverkets statsstöd för att bedriva läxhjälp har under flera år uppgått till relativt stora summor som utgjort väsentliga delar av vissa föreningars ekonomi. Att reglerna för stödet förändras har lett till att föreningar behövt hitta andra finansieringskällor, att de har behövt arbeta uppsökande emot skolor med varierad framgång och tänkbart behövt lägga ner eller skala ner läxhjälpverksamhet.

Föreningarna Mattecentrum, Kodcentrum, Drömstort och Daryeel Relief har under arbetet med denna nulägesanalys tillfrågats hur de förändrade statsstödsreglerna påverkar deras läxhjälpverksamhet. Urvalet är gjort utifrån de föreningar som tidigare fått stöd av skolverket för läxhjälpverksamhet. Av de tillfrågade föreningarna inkom Mattecentrum med svar.

Mattecentrum, som driver räknestugor på tre platser i Järva, Rinkeby Folkets Hus, Kista bibliotek och Husby Bibliotek, uppger att de på under 2024 kan fortsätta driva alla tre räknestugor med befintliga medel. Men i och med förändringarna kring statsbidraget för läxhjälp är detta inget de kan garantera 2025 och framåt. De säger att de gör sitt yttersta för att få det att fungera. De söker därför bland annat dialog med Stockholms stad och Region Stockholm för att säkra den verksamhet de har idag.

Föreningen Internationella bekantskaper redogör i sin årsredovisning för 2023 hur de förändrade statsstödsreglerna har påverkat deras verksamhet. De beskriver att deras läxhjälpverksamhet har präglats av stor ovisshet och oro då utformningen av de nya reglerna dröjde till december 2023.

Bidraget för 2023 var lägre än de hade räknat med. Av de 870 000 kr de hade ansökt om beviljades de ca 450 000 kr. För föreningen innebar det ett halverat anslag. De tre samordnare som är anställda inom föreningen har täckt upp för läxhjälpverksamheten på ideell basis. Utöver statsbidraget från Skolverket har föreningen finansierat sin verksamhet under 2023 genom föreningsbidrag från stadsdelsnämnderna i Rinkeby-Kista, Spånga-Tensta och Hässelby-Vällingby. Inför 2024 har föreningen beviljats 400 000 kr från Gålöstiftelsen för fortsatt läxhjälp i Järva. Föreningen beviljades även 100 000 kr i föreningsbidrag från Järva stadsdelsnämnd.

Statsbidrag för läxhjälp till föreningslivet 2023

Statsbidraget för läxhjälp gick direkt ut till ideella föreningar för sista gången 2023. Redovisning av statsbidraget beslutades om i mars 2024. Nedan är en lista på de föreningar som beviljades stöd:

Förening	Plats	Postort	Summa	Återkrav
Rinkeby Folkets hus	Rinkeby Folkets Hus	Spånga	763 193 kr	0 kr
Svenska Röda Korset ungdomsförening	Framtidens Hus	Kista	146 767 kr	0 kr
Hawo-Tako kvinnoförening	Spånga	Spånga	379 248 kr	375 259 kr
Mattecentrum	Husby Bibliotek	Kista	2 861 587 kr	0 kr
Internationella bekantskaper	Askebyskolan	Spånga	490 204 kr	7 923 kr
Drömstort	Järva i samverkan	Rinkeby	587 071 kr	0 kr
Daryeel Relief	Kista bibliotek	Kista	128 210 kr	0 kr
Kodcetrum	Kista bibliotek	Kista	1 069 610 kr	0 kr
Ideella föreningen läsfrämjarinstitutet	Rinkeby Folkets Hus	Spånga	530 712 kr	0 kr

Källa: Skolverket, Statsbidrag för läxhjälp till organisationer 2023 [Statsbidrag för läxhjälp till organisationer 2023 - Skolverket](#)

Föreningsdriven läxhjälp i Järva

Olika föreningar bedriver läxhjälpverksamhet på olika platser i Järva. Ett försök har gjorts att undersöka omfattningen av den läxhjälpverksamhet som finns tillgänglig utanför skolorna och stadsdelsförvaltningens verksamheter, oavsett om den utförs med medel från, eller i samverkan med stadsdelsförvaltningen, eller ej.

Undersökningen utgår från sökningar på internet och sociala medier. Redovisningen är därmed inte att betrakta som fullständig då det kan finnas fler aktörer som bedriver läxhjälp men den ger en fingervisning om utbudet. Redovisningen görs uppdelad per stadsdel, plats och anger vilken läxhjälporganisation som är utförare.

Stadsdel	Utförare	Plats
Rinkeby	Rinkeby Folkets Hus	Rinkeby Folkets Hus
Rinkeby	Mattecentrum	Rinkeby Folkets Hus
Rinkeby	Läsfrämjarinstitutet	Rinkeby Folkets Hus
Rinkeby	Röda Korset	Rinkeby bibliotek
Rinkeby	Drömostort	Järva i samverkans samlingslokal
Rinkeby, Spånga, Tensta	Internationella bekantskaper	Järva i samverkans samlingslokal, Spånga by, Erikslunds parklek, Askebyskolan
Tensta	Röda Korset	Tensta Träff
Tensta	Järvas Gemensamma Krafter	Tensta Träff
Kista	Röda Korset	Kista bibliotek
Kista	Daryeel Relief	Kista bibliotek
Kista	Mattecentrum	Kista bibliotek
Husby	Röda Korset	Folkets Husby
Husby	Upprustningen	Folkets Husby
Husby	Mattecentrum	Husby bibliotek
Hela Järva	Röda Korsets digitala läxhjälp	Hela Järva

Redovisningen visar att flest läxhjälpaktörer finns i Rinkeby, följt av Kista och Husby. I Akalla och Spånga/Bromsten har vi inte kunnat kartlägga läxhjälpverksamhet som utförs av föreningar.

Stadsdelsnämnden

I stadens budget 2024 framgår följande kring stadsdelsförvaltningens uppdrag gällande läxhjälp:

I samverkan med civilsamhällets aktörer ska studiehjälp erbjudas och möjliggöras inom fritidsverksamheterna (SDN:16)

I nämndens verksamhetsplan framgår under mål 1.1.1 att:

Nämnden fortsätter att betona vikten av en trygg, inkluderande och jämställd fritidsverksamhet där unga kan interagera med fältassistenter och ungdomsjour, samt delta i aktiviteter som fokuserar på studier och arbete. Nämnden uppmuntrar också barn och unga att engagera sig i verksamheten och erbjuder läxhjälp i samarbete med det civila samhället.

Läxhjälp i egen regi

Stadsdelsförvaltningen erbjuder läxhjälp inom flera olika verksamheter och dessa redovisas nedan:

Framtidens hus

Framtidens hus erbjuder läxhjälp i samarbete med Röda Korset, två dagar i veckan i Rinkeby och två dagar i Husby. Framtidens hus erbjuder också mentorskap till elever som går på Klara Östra Gymnasiet. Konceptet på Framtidens hus går ut på att motivera och inspirera ungdomarna till studier/arbete genom bland annat läxhjälp, inspirationsföreläsningar, studiemässor, simulering av högskoleprovet etc.

Ungdoms- och fritidsgårdar

Läxhjälp erbjuds inom samtliga verksamheter men i varierande grad beroende på verksamhet. Inom vissa verksamheter erbjuds det varje dag och i andra någon gång i veckan. Läxhjälpen som erbjuds är inte strukturerad i meningen att den är schemalagd till vissa dagar och tider utan erbjuds när ungdomarna efterfrågar det. Denna läxhjälpverksamhet är något som genomförs av personalen på ungdomsgårdarna. Verksamheterna samverkar även med skolorna genom att slussa ungdomarna till den läxhjälp som skolorna erbjuder i samarbete med Stiftelsen Läxhjälpen.

Parklekar

Läxhjälp erbjuds inom parklekarna när behov och önskemål finns. Då parklekarna har en yngre målgrupp som främst utgörs av barn i låg- och mellanstadiet genomförs inte läxhjälp i samma utsträckning som på ungdomsgårdarna.

Familjens HUB

Verksamheten erbjuder läxhjälp i samarbete med Röda Korset. Läxhjälpen på Familjens HUB har som mål att involvera barnets föräldrar och stötta dessa till att bli goda ”skolföräldrar”.

Stadsdelsnämndens stöd till föreningslivet för läxhjälp

Föreningsbidrag 2023 och 2024

Under 2023 beviljade Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta stadsdelsnämnder cirka 465 000 kr i föreningsbidrag till följande föreningar som helt eller delvis genomförde läxhjälpverksamhet:

Förening	Belopp	Bidragsgivande nämnd
Drömstort	65000 kr	Rinkeby-Kista
Internationella bekantskaper	56250 kr	Rinkeby-Kista
Röda Korset Spångakretsen	58500 kr	Rinkeby-Kista
Drömstort	50000 kr	Spånga-Tensta
Röda Korset Spångakretsen	35000 kr	Spånga-Tensta
Järvas gemensamma krafter	50000 kr	Spånga-Tensta
Internationella bekantskaper	150000 kr	Spånga-Tensta
	Totalt: 464 750 kr	

Under 2024 beviljade Järva stadsdelsnämnd 330 000 kr i föreningsbidrag för läxhjälpverksamhet till samma föreningar som föregående år samt en ytterligare förening:

Förening	Plats	Belopp
Drömstort	Järva i samverkan	75 000 kr
Internationella bekantskaper	Askebyskolan	100 000 kr
Röda korset Spångakretsen	Tensta	40 000 kr
Järvas gemensamma krafter (mellanmål vid läxhjälp och arvoden)	Tensta träff	60 000 kr
Geesgud (en av flera aktiviteter)		55 000 kr
		Totalt: 330 000 kr

Orsakerna till att beloppen för föreningsbidrag till läxhjälp var så mycket större 2023 än 2024 är att samma förening kunde söka bidrag från båda förvaltningarna som idag utgör Järva sdf. Maxbeloppen för föreningsbidrag har även minskats och har nu ett beloppstak på 100 000 kronor.

Idéburet offentligt partnerskap 2024

Förening	Plats	Summa
Rinkeby Folkets Hus	Rinkeby Folkets hus	Ca 600 000 kr ⁶ under 2023 (tot 2 150 000 kr)

Sammantaget innebär detta att stadsdelsnämnden fördelar cirka 930 000 kr till civilsamhällesaktörer för genomförande av läxhjälp under 2024.

Slutsatser kring läxhjälp

Slutsatserna som kan dras av denna nulägesbeskrivning kring läxhjälp i Järva är:

- Skolan är den huvudman som har ansvar för barns lärande och att eleverna fullgör sin skolgång inom grundskolan. De förändringar av skollagen som trädde i kraft under 2022 innebär att grundskolorna är skyldiga att erbjuda extra studietid till elever i årskurs 4-9 för att ge möjlighet till läxhjälp samt erbjuda utökad lovskola. Utöver den extra studietiden kan huvudmännen söka statsbidrag genom Skolverket för att bedriva läxhjälp i grundskolans lågstadium eller gymnasieskolan, antingen på egen hand eller i samverkan med en ideell organisation.
- De skolor som har befintlig samverkan med ideella organisationer har det huvudsakligen med nationella stiftelser eller medlemsorganisationer, inte med lokala föreningar.
- Stadsdelsförvaltningen arbetar i enlighet med uppdrag i budget. Uppdraget kring läxhjälp är begränsat till att möjliggöra läxhjälp inom fritidsverksamheter och andra närbesläktade verksamheter. Denna läxhjälp anordnas både i egen regi och tillsammans med föreningar/ideella aktörer. Samverkan med civilsamhället kan utvecklas framåt inom ramarna för budgetuppdraget. Stadsdelsförvaltningens uppdrag innefattar även att ge stöd till föreningsdriven läxhjälp genom fördelning av föreningsbidrag.
- Det finns inga hinder för förvaltningen att bevilja föreningsbidrag till läxhjälp så länge som föreningen uppfyller villkoren i nämndens lokala riktlinjer för föreningsbidrag. Det finns inte heller behov av att göra anpassningar i de lokala riktlinjerna för föreningsbidrag i förhållande till läxhjälp.
- Stadsdelsförvaltningens begränsade uppdrag kring läxhjälp innebär att förvaltningen inte kan kompensera de lokala föreningarna för det uteblivna statsstödet via Skolverket.

⁶ Beloppet 600 000 kr utgår från Rinkeby Folkets Hus redovisning av IOP-medel för 2023.

- Under innevarande år är utbudet av läxhjälp som erbjuds av föreningslivet fortsatt stort, trots ändrade ekonomiska förutsättningar för föreningarna att planera och utföra sin verksamhet. Det är tänkbart att det först under 2025 kommer bli mer synligt vilka konsekvenserna av de förändrade statsstödsreglerna blir. Förutsättningen för att deras verksamheter ska kunna upprätthållas i samma omfattning som tidigare är att de samverkar med skolorna kring läxhjälpen.
- Under 2024 har det inte gått att se någon större förändring vad gäller antalet ansökningar om föreningsbidrag gällande läxhjälp.